



**BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2022 M. ATASKAITA

(Demografinė būklė – 2023 m. duomenys, sveikatos būklė – 2022 m. duomenys)

Ataskaitą parengė:

Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro
visuomenės sveikatos specialistė, vykdanti visuomenės
sveikatos stebėseną Eglė Budrytė

TURINYS

ĮVADAS.....	3
BIRŽŪ R. SAV. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA.....	4
BENDROJI DALIS.....	7
Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“).....	7
SPECIALIOJI DALIS.....	17
Mirtingumas dėl savižudybių.....	17
Traumos dėl nukritimų 65+ m. amžiaus grupėje.....	18
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų.....	20
IŠVADOS.....	23
REKOMENDACIJOS.....	24

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Biržų rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

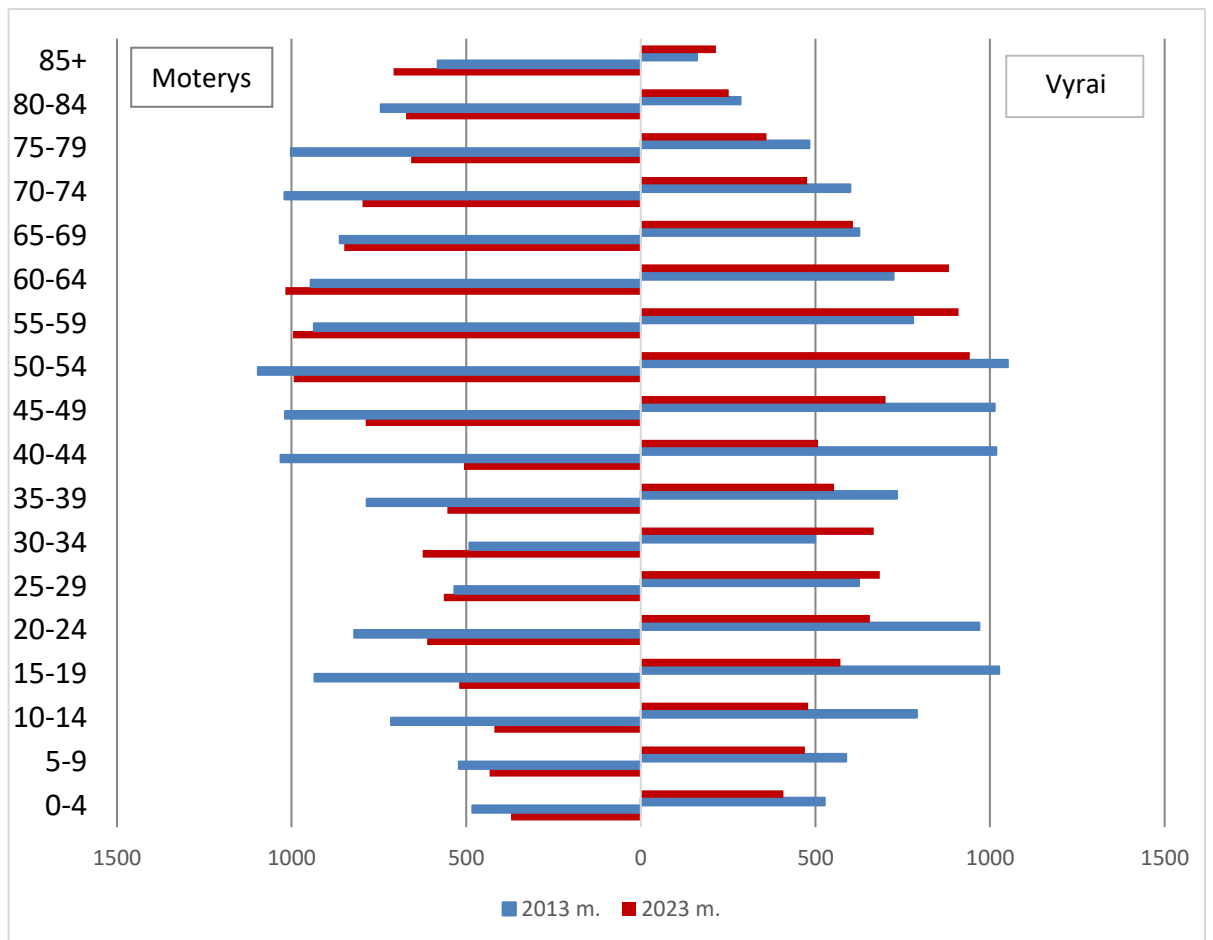
Pateikiami rodikliai iš Valstybės delegaluotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos *pagrindinių rodiklių sąrašo*, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387, atspindinčio, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai. LSP iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai parengtas pagrindinių rodiklių sąrašas, kuris sudarytas remiantis Lietuvos sveikatos programos projekte, Lietuvos strateginiuose sveikatos dokumentuose pateiktais rodikliais, Europos pagrindinių sveikatos rodiklių sąrašu, taip pat remiantis Lietuvos patirtimi vykdam visuomenės sveikatos stebėseną. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritelines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

- Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:
- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
 - Visuomenės sveikatos stebėsenos informacine sistema sveikstat.hi.lt

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

2023 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje gyveno 22 426 nuolatiniai gyventojai. Tai yra 330 gyventojų mažiau nei 2022 m. pradžioje. 2023 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje vyrai sudarė 46 proc. nuolatinių gyventojų, moterys – 54 proc. Miesto gyventojų dalis (50 proc.) ir kaimo vietovėse (50 proc.) po lygiai.

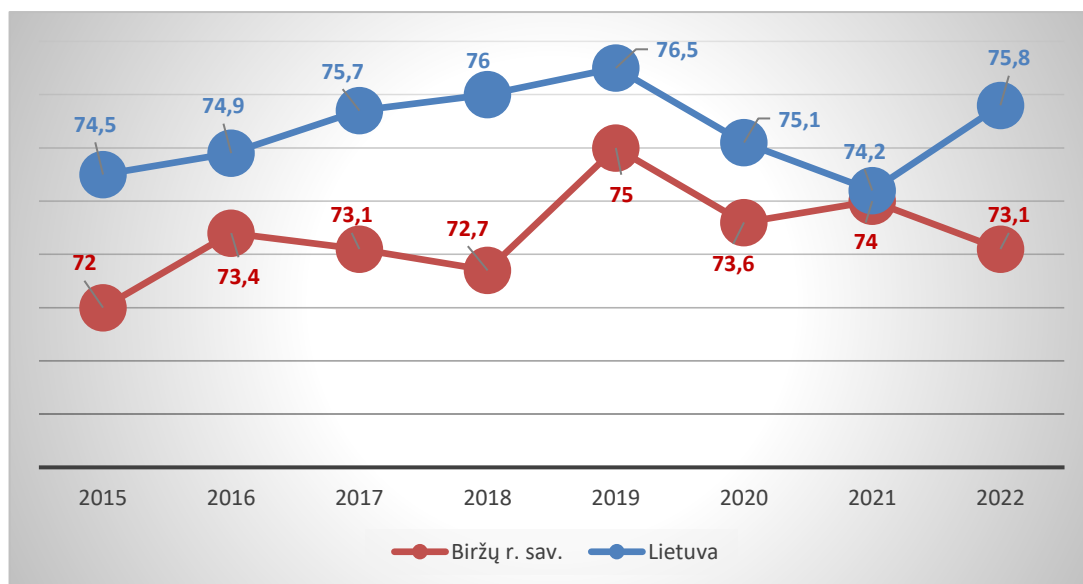
Gyventojų senėjimas – tai senyvo amžiaus žmonių skaičiaus didėjimas ir atvirkščiai – jauno amžiaus žmonių mažėjimas. Senstant populiacijai mažėja dirbančių žmonių, didėja sveikatos priežiūros ir socialinės globos paslaugų poreikis. Tai patogu stebėti pasitelkiant demografinio medžio grafiką, kuriame pateikiamas savivaldybės gyventojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžiaus grupes 2013 ir 2023 m. pradžioje (1 pav.). Analizuojant vyrų demografinį medį ir lyginant 2023 m. su 2013 m., didžiausi pokyčiai matomi 40-44 m. (vyrų skaičius sumažėjo 50 proc.) ir 15-19 m. (vyrų skaičius sumažėjo 44 proc.) amžiaus grupėse. Analizuojant moterų demografinį medį ir lyginant 2023 m. su 2013 m., didžiausi pokyčiai matomi 40-44 m. (moterų skaičius sumažėjo 51 proc.) ir 15-19 m. (moterų skaičius sumažėjo 44 proc.) amžiaus grupėse. Didžiausias tiek vyrų, tiek moterų skaičiaus padidėjimas lyginant 2023 m. su 2013 m. matomas 30-34 m. amžiaus grupėje (vyrų skaičius padidėjo 25 proc., moterų – 21 proc.) (1 pav.).



1 pav. Biržų r. sav. demografinis medis, 2013 ir 2023 m.

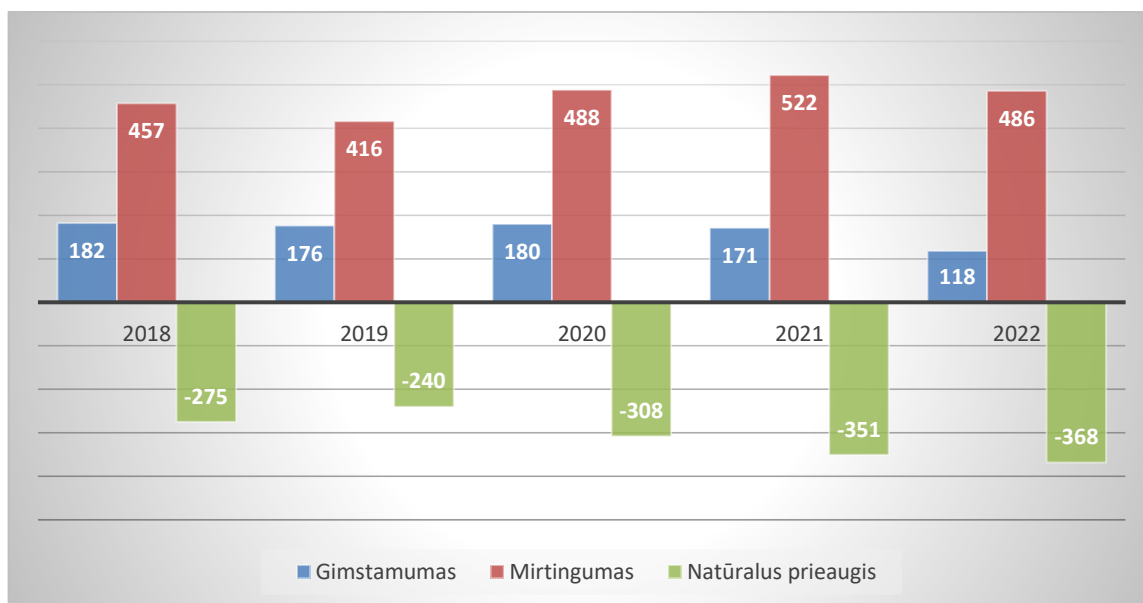
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Biržų rajono savivaldybės gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė nuo 2015 m. – visada buvo trumpesnė nei Lietuvos vidurkis, 2021 m. santykis beveik susilygino, o 2022 m. Biržų r. sav. rodiklis vėl krito žemyn (2 pav.).



2 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2015–2022 m.
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Natūrali gyventojų kaita — rodiklis, atspindintis gyventojų skaičiaus, sudėties pakitimus, susijusius su gimimais, mirtimis, santuokomis ir ištuokomis, kurios glaudžiai siejasi su gyventojų reprodukcija. Per pastaruosius 5 metus Biržų rajono savivaldybėje, kaip ir visoje Lietuvoje, daugiau asmenų mirė, nei buvo užregistruota gimusiųjų, todėl natūrali gyventojų kaita neigiama ir kasmet didėjanti (3 pav.).



3 pav. Gimstamumo, mirtingumo ir natūralaus gyventojų prieaugio palyginimas Biržų rajono savivaldybėje 2018–2022 m.
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

2022 m. Biržų r. sav. užregistruota 108 santuokos (2021 m. – 111). Ištuokų 2022 m. užregistruota 43 (2021 m. – 57). Registruotas nedarbo lygis 2022 m. Biržų r. sav. siekė 10,3 proc., kai Lietuvos vidurkis buvo 9 proc. Lyginant su savivaldybėmis, esančiomis Panevėžio apskrityje, didžiausią nedarbo lygį turėjo Rokiškio r. sav. (12,1 proc.), Pasvalio r. sav. nedarbo lygis siekė 9,8 proc., Kupiškio r. sav. – 9,4 proc., Panevėžio m. sav. – 8,5 proc., Panevėžio r. sav. – 8,4 proc.

BENDROJI DALIS


Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)











Pagrindinių rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo kūrimas“) atliekamas lyginant praėjusių metų Biržų rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. 1 lentelėje „Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“ pateikti analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į grupes:










- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis geriausias – jis žymimas žalia spalva;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis prasčiausias – jis žymimas raudona spalva;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 36 vidutinių savivaldybių – žymima geltona spalva. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį.

Pirmoje lentelės grafoje pateikiamas pagrindinis rodiklių sąrašas, suskirstytas pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Antroje grafoje pateikiama Biržų rajono savivaldybės rodiklio tendencija, trečioje grafoje pateikiama Biržų rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, ketvirtoje – savivaldybės rodiklio absoliutus kiekis, penktoje – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, šeštoje – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintoje – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, aštuntame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).











1 lentelė. Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis.









Rodiklis	Tendencija	Savivaldybės rodiklis	Kiekis	Lietuvos rodiklis	Blogiausia reikšmė	Geriausia reikšmė	Santykis savivaldybė /Lietuva
1	2	3	4	5	6	7	8
STRATEGINIS TIKSLAS – PASIEKTI, KAD 2025 M. ŠALIES GYVENTOJAI BŪTŲ SVEIKESNI IR GYVENTŲ ILGIAU, PAGERĖTŲ GYVENTOJŲ SVEIKATA IR SUMAŽĖTŲ SVEIKATOS NETOLYGUMAI.							
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė		73,1	73	75,8	70,7	80,6	0,96











Išvengiamas mirtingumas, proc.		80,5	140	74,2	85,8	56,0	1,08
1. TIKSLAS – SUKURTI SAUGESNĘ SOCIALINĘ APLINKĄ, MAŽINTI SVEIKATOS NETOLYGUMUS IR SOCIALINĘ ATSKIRTĮ							
1.1. SUMAŽINTI SKURDO LYGĮ IR NEDARBĄ							
Savižudybių skaičius (X60-X84) 100 000 gyventojų		44,3	10	18,6	48,8	6,7	2,38
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyventojų		42,5	10	18,0	47,0	6,4	2,36
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų		22,1	5	39,2	75,6	0,0	0,56
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 moksl.		120,9	197	60,3	205,0	37,1	2,00
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.		1,5	211	2,2	7,0	0,4	0,68
Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų		-15,0	-339	18,1	-23,8	70,9	-0,83
1.2. SUMAŽINTI SOCIALINĘ EKONOMINĘ GYVENTOJŲ DIFERENCIACIJĄ ŠALIES IR BENDRUOMENIŲ LYGMENIU							
Mirtingumas nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		97,4	22	82,5	169,9	48,8	1,18
SMR nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		87,9	22	79,7	149,1	30,5	1,10
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 moksl.		397,0	918	359,4	629,4	174,7	1,10

Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų		56,1	1267	22,8	75,4	3,4	2,46
Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų (TB registro duomenys)		22,1	5	22,1	65,4	5,7	1,00
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyventojų (TB registro duomenys)		31,0	7	25,6	74,7	5,7	1,21
2. TIKSLAS – SUKURTI SVEIKATAI PALANKIĄ FIZINĘ DARBO IR GYVENAMĄJĄ APLINKĄ							
2.1. KURTI SAUGIAS DARBO IR SVEIKAS BUITIES SĄLYGAS, DIDINTI PREKIŲ IR PASLAUGŲ VARTOTOJŲ SAUGUMĄ							
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, skaičius 10 000 gyventojų		0,7	1	1,0	2,6	0,0	0,70
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyventojų		174,8	98	134,2	188,0	74,7	1,30
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų		104,4	145	68,1	127,2	28,8	1,53
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyventojų		12,4	28	33,2	62,6	0,0	0,37
2.2. KURTI PALANKIAS SĄLYGAS SAUGIAI LEISTI LAISVALAIKĮ							
Mirtingumas nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų		4,4	1	4,1	22,4	0,0	1,07
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.		3,2	1	4,0	26,3	0,0	0,80
Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų	-	0,0	0	16,4	45,1	0,0	0,00

SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų	-	0,0	0	15,9	38,3	0,0	0,00
2.3. MAŽINTI AVARINGUMĄ IR TRAUMŲ KELIŲ EISMO ĮVYKIUOSE SKAIČIŲ							
Mirtingumas transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyventojų	↓	13,3	3	6,0	24,3	0,0	2,22
SMR transporto įvykiuose (V00- V99) 100 000 gyventojų	↓	14,7	3	5,9	25,0	0,0	2,49
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	-	0,0	0	1,5	10,9	0,0	0,00
Pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	-	0,0	0	1,4	9,8	0,0	0,00
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.	↓	8,4	19	4,9	12,5	1,4	1,71
2.4. MAŽINTI ORO, VANDENS IR DIRVOŽEMIO UŽTERŠTUMĄ, TRIUKŠMĄ							
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	↓	151,6	152	876,7	35618,6	19,4	0,17
3. FORMUOTI SVEIKĄ GYVENSENĄ IR JOS KULTŪRĄ							
3.1. SUMAŽINTI ALKOHOLINIŲ GĖRIMŲ, TABAKO VARTOJIMĄ, NETEISĖTĄ NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMĄ IR PRIEINAMUMĄ							
Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyventojų	-	0,0	0	4,0	30,7	0,0	0,00
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų	-	0,0	0	4,0	32,1	0,0	0,00
Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų	↑	44,3	10	22,8	53,8	0,0	1,94
SMR nuo alkoholio sąlygotų	↑	38,9	10	21,7	50,9	0,0	1,79

priežasčių 100 000 gyventojų							
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotinėmis medžiagomis 100 000 gyv.		26,8	27	64,4	288,4	0,0	0,42
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai tabako licencijai		150,6	22591	201,0	69,7	378,0	0,75
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai alkoholio licencijai		131,3	22591	171,5	37,0	350,5	0,77
3.2. SKATINTI SVEIKOS MITYBOS ĮPROČIUS							
Kūdikių, žindytų išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)		23,4		38,5			0,61
4. TIKSLAS – UŽTIKRINTI KOKYBIŠKĄ IR EFEKTYVIĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ, ORIENTUOTĄ Į GYVENTOJŲ POREIKIUS							
4.1. UŽTIKRINTI SVEIKATOS SISTEMOS TVARUMĄ IR KOKYBĘ, PLĖTOJANT SVEIKATOS TECHNOLOGIJAS, KURIŲ EFEKTYVUMAS PAGRISTAS MOKSLO ĮRODYMAIS							
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.		24,4	548	18,0	34,8	11,8	1,36
Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.		1,4	27	1,8	3,5	0,0	0,78
4.2. PLĖTOTI SVEIKATOS INFRASTRUKTŪRĄ IR GERINTI SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ KOKYBĘ, SAUGĄ, PRIEINAMUMĄ IR Į PACIENTĄ ORIENTUOTĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ							
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius		2,8		1,8			1,56
Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyventojų		6,6		7,7			0,86
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui		8,3	188001	9,3	6,5	12,1	0,89
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100		13,3	3	4,1	22,5	0,0	3,24

000 gyventojų (TB registro duomenys)							
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)		4,4	1	2,9	15,1	0,0	1,52
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyventojų		1,3	3	2,2	4,6	0,0	0,59
4.3. PAGERINTI MOTINOS IR VAIKO SVEIKATĄ							
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių		16,9	2	3,0	31,6	0,0	5,63
2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, proc.		90,1	137	86,1	66,7	100,0	1,05
1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomieliito, B tipo <i>haemophilus influenzae</i> skiepijimo apimtys (3 dozės), proc.		92,0	149	89,8	81,8	100,0	1,02
Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.		3,4	49	11,2	2,0	39,8	0,30
Vaikų (7-17 m.) neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)		17,0	272	23,6	7,2	34,4	0,72
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 15-17 m. moterų		6,5	2	2,3	24,1	0,0	2,83
4.4. STIPRINTI LÉTINIŲ NEINFEKCINIŲ LIGŲ PREVENCIJĄ IR KONTROLĘ							

Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų		1354,5	306	794,7	1632,5	450,3	1,70
SMR nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų		978,8	306	785,2	1153,4	606,5	1,25
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		332,0	75	279,0	503,3	150,1	1,19
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		249,1	75	262,9	380,3	172,3	0,95
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		314,3	71	191,9	605,9	96,3	1,64
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		217,1	71	188,5	493,8	92,3	1,15
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų		67,3	152	72,6	106,2	27,5	0,93
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje		43,6	1669	57,6	21,5	77,1	0,76
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinėje programoje		52,4	2610	54,7	32,2	71,1	0,96
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), per 2 metus dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje		58,1	4889	56,1	37,8	68,4	1,04

Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi programoje	→	41,0	2141	49,6	30,6	66,3	0,83
---	---	------	------	------	------	------	-------------

Iš 1 lentelės pateiktų 2022 m. PRS rodiklių reikšmių Biržų r. sav. palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkio rodikliu matyti, kad:

✓ *Iš visų sveikatos rodiklių geresni (žalioji zona) už Lietuvos vidurkį:*

- Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyv.;
- Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.;
- Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
- SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.;
- Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- Pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyv.;
- SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.

✓ *Rodikliai, kurie patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilijų grupę (raudonoji zona):*

- Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė;
- Išvengiamas mirtingumas, proc.;
- Savižudybių skaičius (X60-X84) 100 000 gyv.;
- SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.;

- Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 moksl.;
- Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.;
- Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyv.;
- Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
- Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyv.;
- Mirtingumas transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- Gyventojų skaičius, tenkantis vienai tabako licencijai;
- Gyventojų skaičius, tenkantis vienai alkoholio licencijai;
- Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.;
- Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyv.;
- Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyv.;
- Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv.;
- Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių;
- Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.;

- Vaikų (7-17 m.) neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.);
- Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 15-17 m. moterų;
- Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- SMR nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi ŠKL programoje.
- ✓ *Kiti likę rodikliai patenka į grupę, kuri atitinka Lietuvos vidurkį (geltonoji zona).*

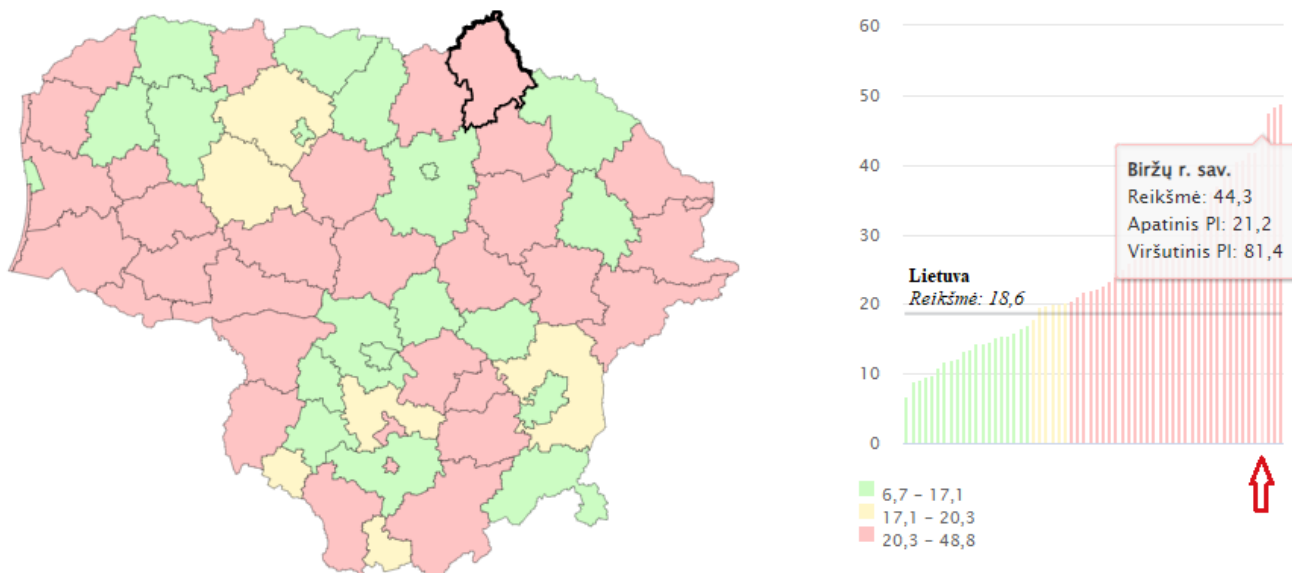
Detalesnei analizei, kaip prioritetinės problemos buvo išskirtos trys sritys, kurių rodiklių reikšmės buvo žymiai nukrypusios nuo Lietuvos vidurkio ir buvo priskirtos prasčiausių savivaldybių kvintilių grupei (raudonoji zona):

- Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyv.;
- Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.

SPECIALIOJI DALIS

Mirtingumas dėl savižudybių

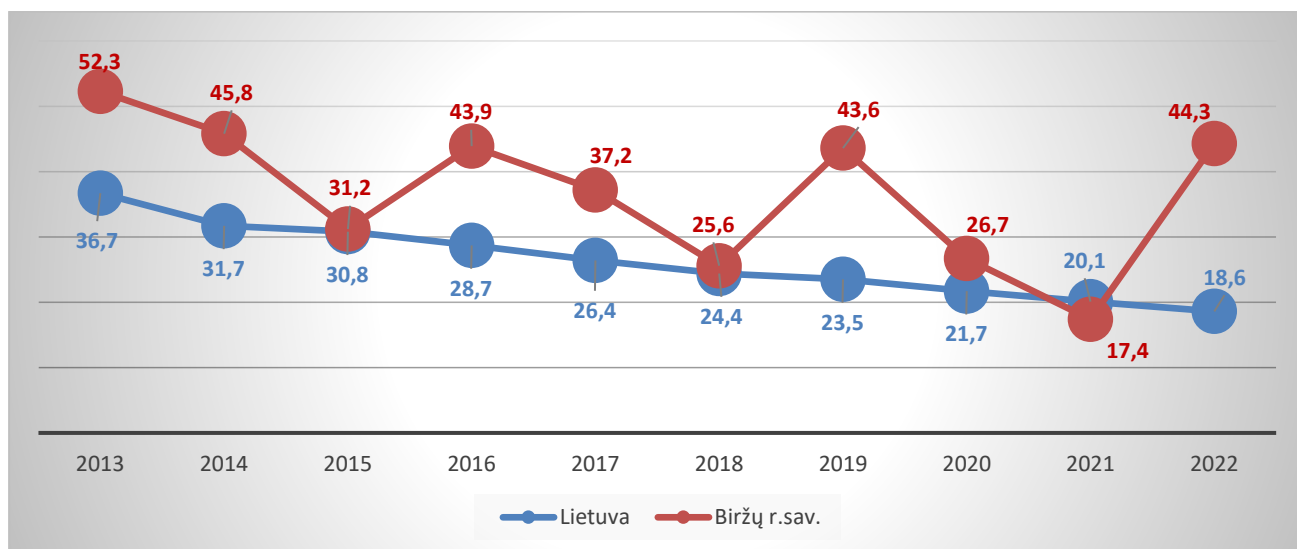
2022 m. Lietuvoje nusižudė 527 asmenys (18,6/100 000 gyv.). Ši problema išlieka labai aktuali ir opi beveik visoms savivaldybėms. Biržų r. sav. 2022 m. nusižudė 10 asmenų (2021 m. – 4 asmenys), rodiklis sudarė 44,3 atvejų tenkančių 100 000 gyv., tai daugiau nei du kartus viršijo Lietuvos vidurkį ir pateko į prasčiausių (raudonosios zonos) savivaldybių sąrašą (4 pav.).



4 pav. Biržų r. sav. mirtingumo dėl savižudybių rodiklio santykis su Lietuva ir pasiskirstymas tarp savivaldybių, 2022 m. (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

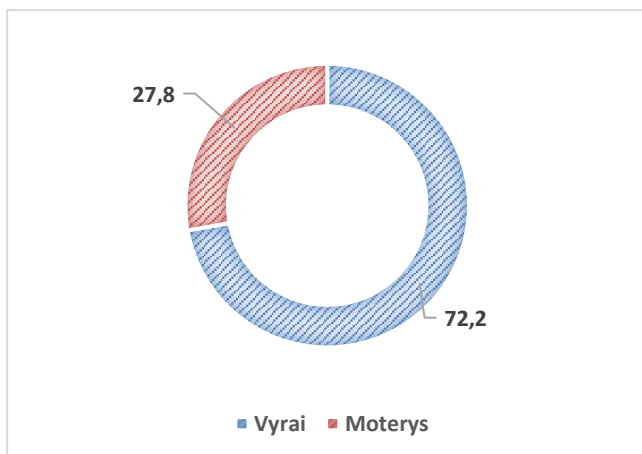
Analizuojant dešimties metų laikotarpį, matyti, kad Biržų r. sav. savižudybių rodiklio kreivė banguojanti, nors Lietuvos rodiklis kasmet mažėja (5 pav.).



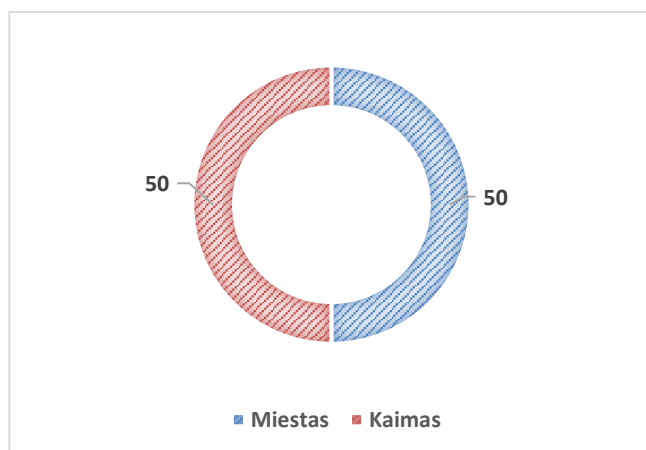
5 pav. Savižudybių skaičius 2013-2022 m. Biržų r. sav. ir Lietuvoje (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Per pastaruosius penkerius metus (2018–2022 m.) Biržų r. sav. nusižudė 36 asmenys. Dažniausias nusižudymo būdas buvo tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant, kuris sudarė 95 proc. visų nusižudžiusiųjų. Analizuojant duomenis didesnė dalis visų mirusiųjų dėl savižudybių buvo vyrai (72,2 proc.), moterų – 27,8 proc. (6 pav.). Pagal gyvenamąją vietovę mirčių dėl savižudybių pasiskirstymas buvo vienodas (kaimo gyventojų – 50 proc., miesto gyventojų – 50 proc. (7 pav.).



6 pav. Biržų r. sav. mirusiųjų dėl savižudybių 2018–2022 m. pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

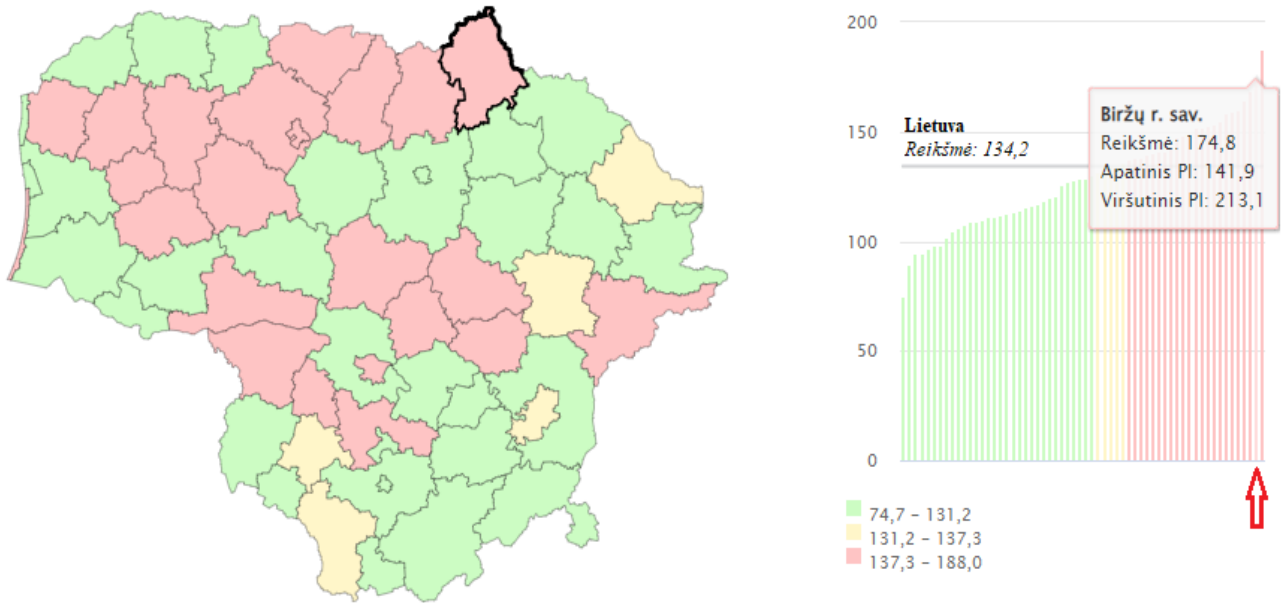


7 pav. Biržų r. sav. mirusiųjų dėl savižudybių 2018–2022 m. pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių Sveikatos informacijos centras

Traumų dėl nukritimų, 65+ m. amžiaus grupėje skaičius

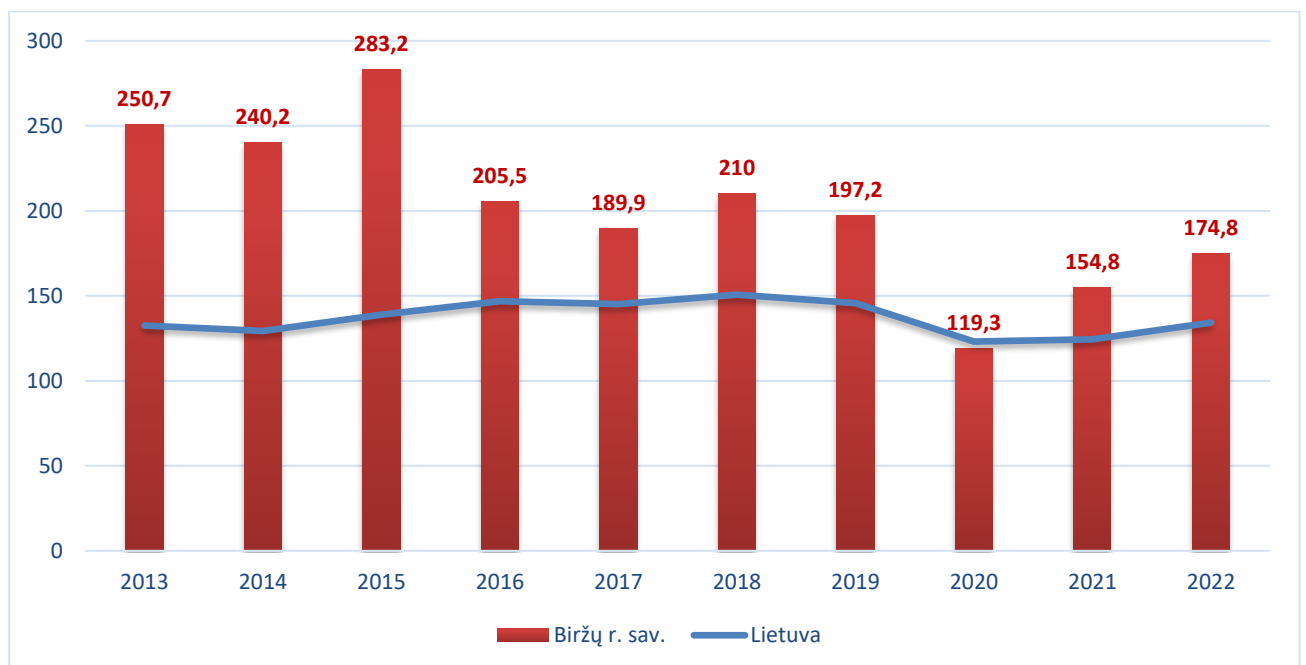
Traumos (susižalojimai) yra labai svarbi, dažnai išvengiama visuomenės sveikatos problema. Tai yra viena iš priežasčių, dėl kurios trumpėja gyvenimas daugelyje Europos šalių. 2022 m. Lietuvoje traumų dėl nukritimų, 65+ m. amžiaus grupėje rodiklis siekė 134,2 atvejus, tenkančius 10 000 gyv., Biržų r. sav. šis rodiklis siekė 174,8/10 000 gyv. (abs. sk. 98) ir tai nulėmė prasčiausią situaciją šalyje po Šiaulių m. sav. (8 pav.).



8 pav. Susižalojimai dėl nukritimų 65+ m. amžiaus asmenų grupėje Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2022 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

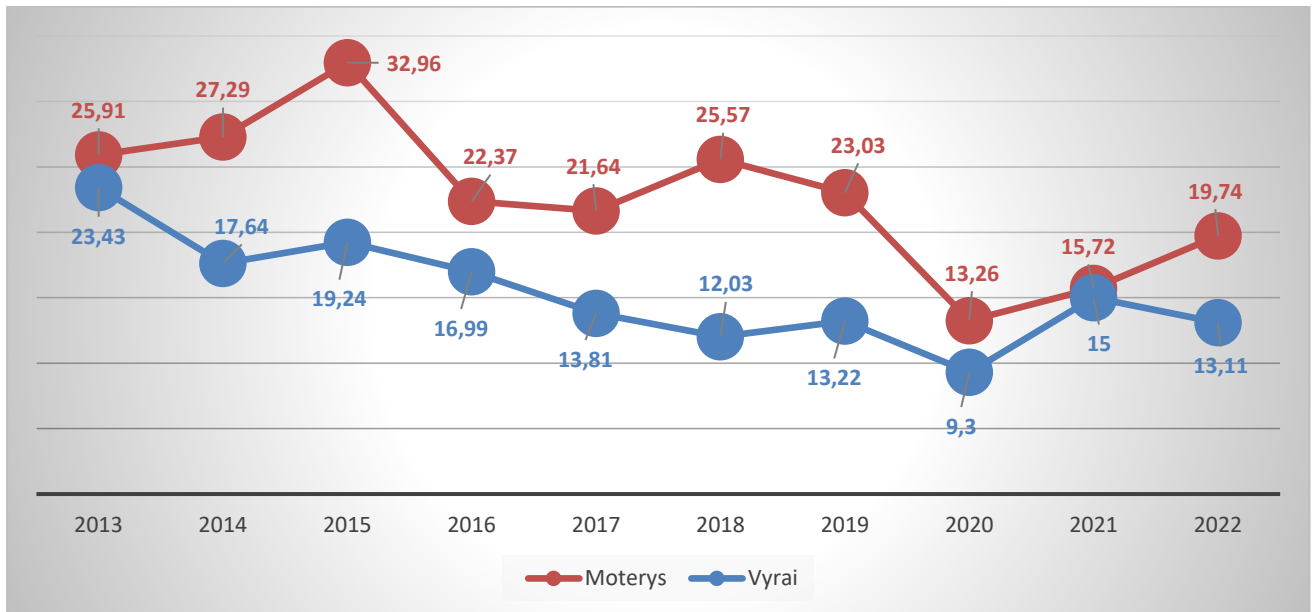
Apžvelgiant 2013-2022 m. laikotarpio susižalojimus dėl nukritimo 65+ m. amžiaus asmenų grupėje, Biržų r. sav. šių susižalojimų daugiausiai buvo 2015 m. – viršijo 2 kartus Lietuvos vidurkį, mažiausiai nukritimų buvo 2020 m. (119,3/10 000 gyv.) (9 pav.).



9 pav. Susižalojimai dėl nukritimų 65+ m. amžiaus asmenų grupėje Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2013-2022 m. (10 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Biržų r. sav. 2022 m. stacionare dėl susižalojimų nukritus gydėsi 183 asmenys, iš jų 54 proc. buvo 65 m. ir vyresnio amžiaus asmenys. Lyginant nukritimų 65+ m. amžiaus asmenų skaičių pagal lytį, per 2013–2022 m. laikotarpį susižalojimus dėl nukritimo dažniau patyrė moterys nei vyrai (10 pav.).

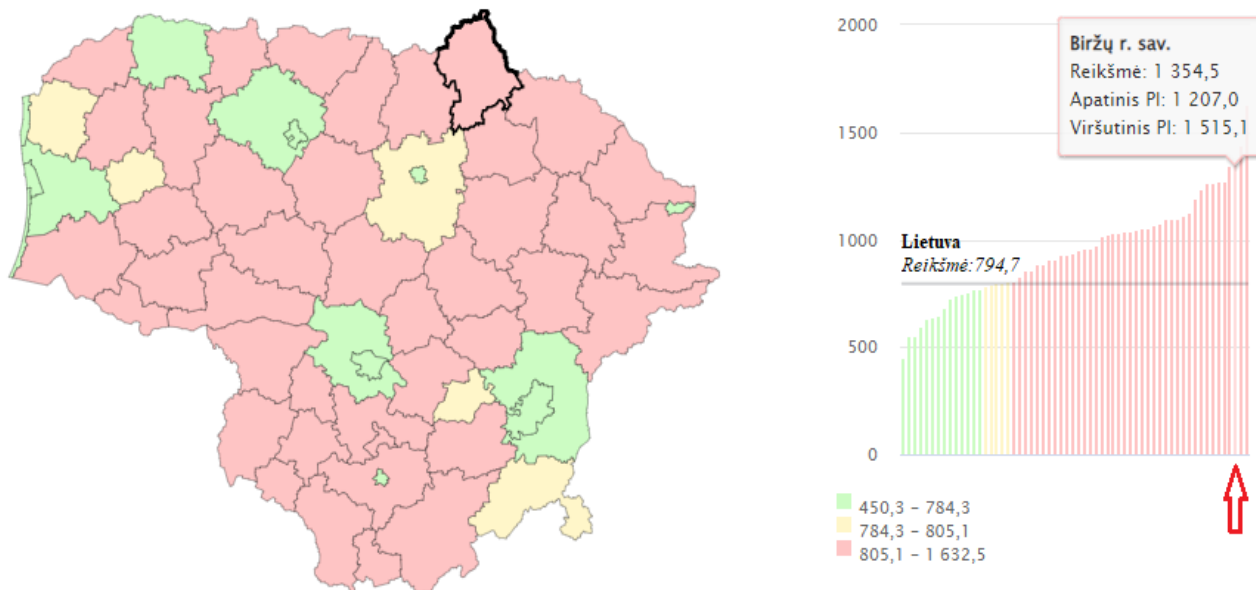


10 pav. Ligonių, gydytų stacionare dėl nukritimų, skaičiaus 65+ m. amžiaus asmenų palyginimas pagal lytį 2013–2022 m. (1 000 gyv.)

Šaltinis: Privalomojo sveikatos draudimo fondo informacinė sistema

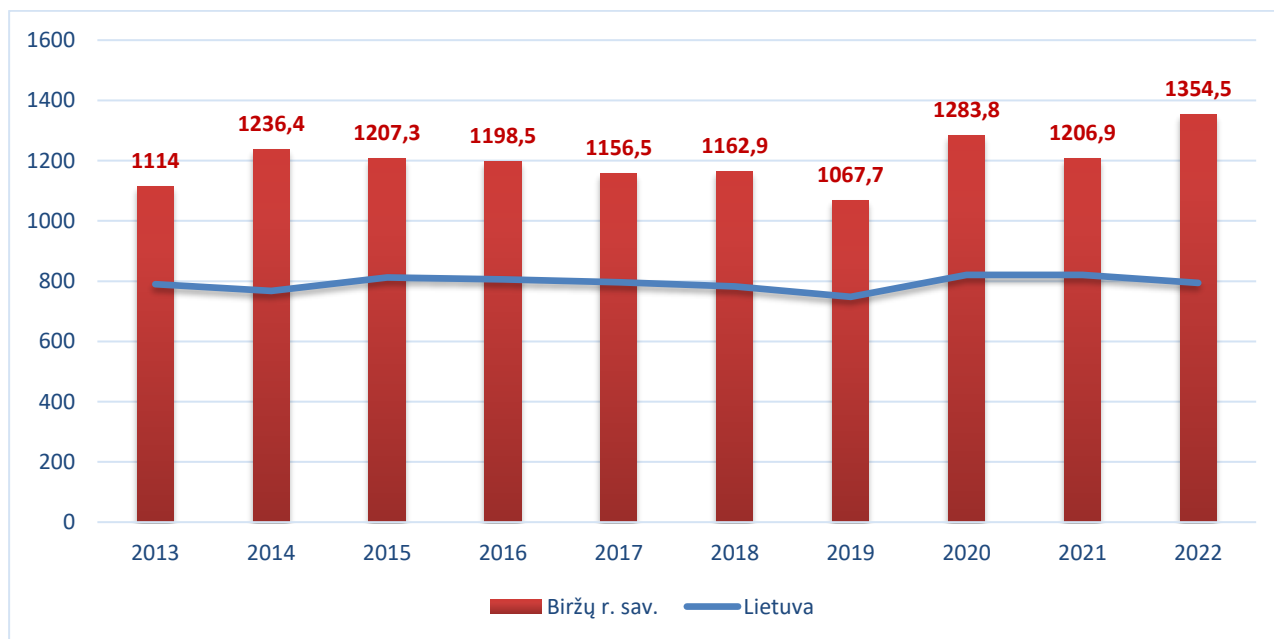
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų

Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų Lietuvoje jau daug metų aktuali prioritetinga sveikatos problema. Higienos instituto duomenimis 2022 m. Lietuvoje nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 22 503 gyventojai (mirtingumo rodiklis – 794,7/100 000 gyv.), t. y. 534 mirtimis mažiau nei 2021 m. Biržų r. savivaldybėje 2022 m. nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 306 gyventojai (rodiklis 1354,5/100 000 gyv.), t. y. 28 mirtimis daugiau nei 2021 m. (11 pav.).



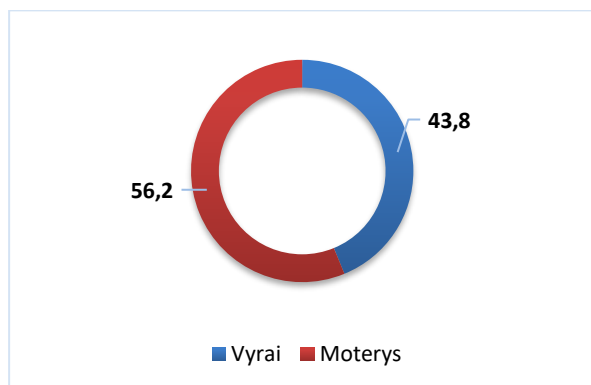
11 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2022 m. (100 000 gyv.).
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Jau daug metų mirtys nuo kraujotakos sistemos ligų yra pagrindinė visų mirčių priežastimi ir jau daug metų Biržų r. sav. rodiklis viršija Lietuvos vidurkį (12 pav.) ir yra tarp prasčiausių situaciją turinčių savivaldybių sąrašo.

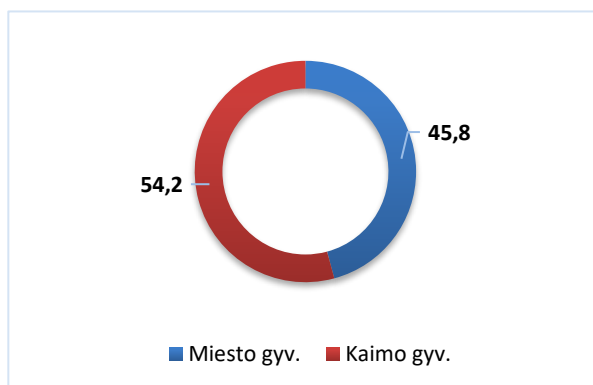


12 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2013-2022 m. (100 000 gyv.).
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų pasiskirstymas pagal lytį ir vietovę nevienodas. 2022 m. Biržų r. sav. mirė 172 moterys ir 134 vyrai, 166 – kaimo gyventojai ir 140 – miesto. Pasiskirstymas procentine išraiška pavaizduotas 13–14 pav.



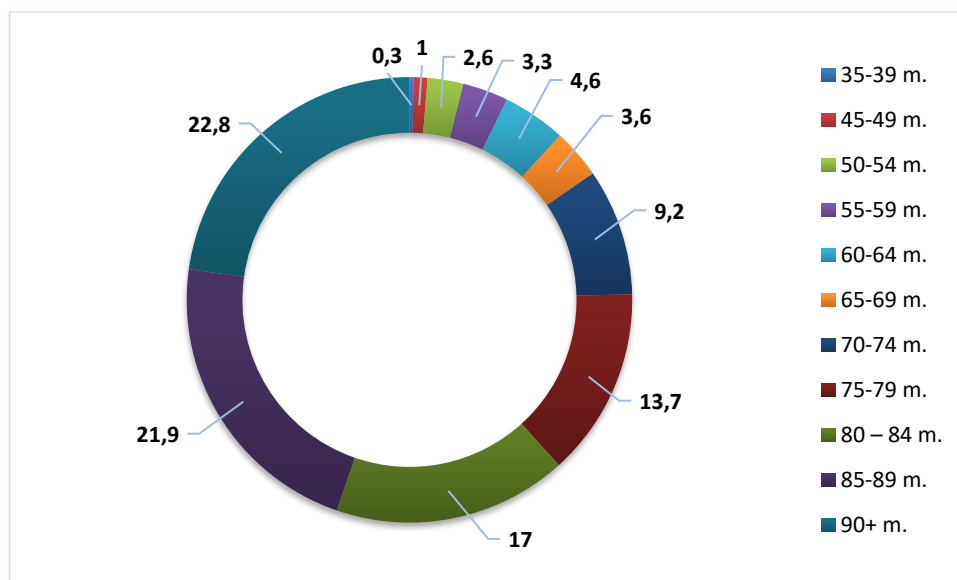
13 pav. Mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų pasiskirstymas pagal lytį Biržų r. sav. 2022 m. (proc.)



14 pav. Mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų pasiskirstymas pagal vietovę Biržų r. sav. 2022 m. (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių Sveikatos informacijos centras

Mirtingumo dėl kraujotakos sistemos ligų pasiskirstymas pagal amžių pavaizduotas 15 pav. Didžiausias mirusiųjų skaičius dėl kraujotakos sistemos ligų dominuoja tarp vyresnio amžiaus asmenų, bet neaplenkia ir darbingo amžiaus gyventojų.



15 pav. Mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų pagal amžiaus grupes Biržų r. sav. 2022 m. (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių Sveikatos informacijos centras

IŠVADOS

1. Biržų rajono savivaldybės 2022 m. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių pasiskirstymas Lietuvoje: 14,3 proc. pateko į geriausių kvintilių grupę (žalioji zona) (2021 m. – 30,2 proc.), 44,5 proc. pateko į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (raudonoji zona) (2021 m. – 28,6 proc.), 38 proc. pateko į Lietuvos vidurkį atitinkančių kvintilių grupę (geltonoji zona) (2021 m. – 31,7 proc.), 3,2 proc. rodiklių duomenys nebuvo nurodyti.
2. 2022 m. Biržų rajono savivaldybėje nusižudė 10 gyventojų (mirtingumo rodiklis – 44,3/100 000 gyv.), tai daugiau nei du kartus viršijo Lietuvos vidurkį, todėl pateko į prasčiausių (raudonosios zonos) savivaldybių sąrašą.
3. Jau ne vienerius metus besitęsianti savivaldybės problema – asmenų, susižalojusių dėl nukritimo, skaičius 65+ m. amžiaus grupėje. 2022 m. Lietuvoje iš 10 000 vyresnio amžiaus (65+ m. amžiaus) žmonių 134 gydėsi stacionare dėl susižalojimo nukritus. Biržų rajono savivaldybėje šis rodiklis siekė 174,8 atvejus, tenkančius 10 000 gyv., kas lėmė antrąją vietą tarp prasčiausiųjų šalyje.
4. Biržų r. savivaldybėje 2022 m. nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 306 gyventojai (rodiklis 1354,5/100 000 gyv.), t. y. 28 mirtimis daugiau nei 2021 m. (Lietuvos rodiklis 2022 m. – 794,7/100 000 gyv.) ir tai nulemia trečiąją vietą tarp blogiausiųjų visoje Lietuvoje.

REKOMENDACIJOS

Siekiant sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį:

Stiprinti profesinį mokymą ir užimtumo rėmimą.

Didinti neformalaus švietimo galimybių prieinamumą.

Skirti dėmesį gyventojų elgsenos pokyčių kaitai, žalingų įpročių prevencijai.

Stiprinti visuomenės psichikos sveikatą, užtikrinti psichikos sutrikimų prevenciją.

Nuosekliai tęsti savižudybių prevencijos veiklas.

Šviesti moksleivius nuo 16 metų kaip atpažinti savižudybės riziką patiriančio žmogaus elgesio ženklus, mokyti tinkamai reaguoti bei nusiūsti pagalbos, užtikrinant savipagalbos principo taikymą tiek ugdymo įstaigose, tiek už jos ribų.

Užtikrinti vaikų ir jaunimo užimtumo didinimą.

Tobulinti ir kurti naujas paslaugas psichikos sutrikimų turintiems, savižudybės krizę išgyvenantiems asmenims.

Lėtinių neinfekcinių ligų prevencijai ir kontrolei stiprinti:

Pasitelkiant socialinių paslaugų centro ir ASPĮ sektorius didinti gyventojų informuotumą apie prevencines programas ir siūsti rizikos grupei priskirtus asmenis jose dalyvauti.

Gerinti visuomenės ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimą vykdant Asmenų (40–54 metų vyrų ir 50–64 metų moterų), priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programos įgyvendinimą.

Didinti gyventojų informatyvumą apie širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos asmenų atrankos ir prevencinių priemonių programą.

Vykdyti gyventojų sveikos mitybos mokymus, didinti sklaidą apie produktų naudą ir žalą sveikatai.

Skatinti gyventojus užsiimti fizine veikla, teikti informaciją apie fizinio aktyvumo reikšmę širdies ir kraujagyslių ligoms, gerinti fizinio aktyvumo konsultacijų teikimą darbo vietoje.

Didinti specialistų gretas ir kompetencijas mitybos ir fizinio aktyvumo gerinimo klausimais.

Skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti visuomenės sveikatos biuro vykdomuose neinfekcinių ligų prevenciniuose renginiuose.

Didinti ir gerinti priklausomybių ligų prevencijos, psichoaktyvių medžiagų vartojimo, fizinio aktyvumo ir sveikatai palankios mitybos skatinimo priemonių įgyvendinimą.

Raginti gyventojus reguliariai tikrintis profilaktiškai sveikatą ir dalyvauti valstybės finansuojamose prevencinėse programose, siekiant padidinti ankstyvą ligų diagnostiką.

Didinti gyventojų informuotumą apie psichologinės pagalbos gavimo būdus. Gerinti priklausomybių konsultavimo paslaugų prieinamumą.

Reguliariai skleisti informaciją apie Širdies ir kraujagyslių ligų ir cukrinio diabeto rizikos grupių asmenų sveikatos stiprinimo programą.

Skatinti šeimos gydytojams dalyvauti prevencinėse programose rizikos grupėms priskirtus gyventojus.

Vykdyti švietėjiškas priemones, organizuoti sveikatingumo renginius (akcijas, mankštas, šiaurietiško ėjimo užsiėmimus ir kt.) siekiant didesnio gyventojų susidomėjimo sveikata, skleisti informaciją apie kraujotakos sistemos ligas ir jų profilaktiką.

Didinti projektų, kurie leistų tiesiogiai ir netiesiogiai pagerinti Biržų r. sav. gyventojų sveikatą, finansavimą.

Kelti darbuotojų kvalifikaciją, ugdyti gebėjimus sveikatos stiprinimo, ligų prevencijos ir sveikatos netolygumų mažinimo klausimais.

Kuriant saugią, sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką vyresnio amžiaus asmenims:

Gerinti gatvių apšvietimą ir infrastruktūrą, vykdyti nelaimingų atsitikimų prevenciją.

Gerinti viešųjų erdvių, pėsčiųjų takų priežiūrą šaltuoju laikotarpiu (valyti, barstyti šaligatvius ir kitas viešąsias erdves).

Skatinti vyresnio amžiaus gyventojus įsitraukti į fizinio aktyvumo veiklas siekiant pagerinti jų koordinaciją ir pusiausvyrą.

Kurti palankią aktyviam gyvenimo būdui aplinką.

Skatinti pirminiame asmens sveikatos priežiūros lygmenyje dirbančius sveikatos priežiūros specialistus (šeimos gydytojus, bendruomenės slaugytojas, šių įstaigų vadovus) identifikuoti asmenis, kurių fizinis aktyvumas yra nepakankamas ir/arba turinčius kitus lėtinių neinfekcinių ligų rizikos veiksnius ir nukreipti juos dalyvauti fizinio aktyvumo užsiėmimuose pagal asmens sveikatos būklę.

Organizuoti teorinius ir praktinius pirmosios pagalbos mokymus, užsiėmimus vyresnio amžiaus gyventojams.

Didinti gyventojų informuotumą apie nukritimų prevenciją (rizika namie, rizika lauke, pavojingas elgesys), skatinti užsiimti fizine veikla, siekiant gerinti pusiausvyrą ir judesių koordinaciją.

Biržų rajono savivaldybės gyventojams:

Aktyviau dalyvauti Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro, švietimo ir sporto bei kitų įstaigų organizuojamose sveikatinimo veiklos renginiuose (akcijose, paskaitose, stovyklose, fizinio aktyvumo, psichinės sveikatos gerinimo užsiėmimuose ir kt.).

Reguliariai lankytis pas šeimos gydytoją ir profilaktiškai tikrintis savo sveikatą.

Aktyviai dalyvauti ir paraginti artimuosius dalyvauti nemokamose valstybinėse prevencinėse programose: onkologinėse, širdies ir kraujagyslių ligų, gimdos kaklelio piktybinių navikų, krūties vėžio, priešinės liaukos (prostatos) vėžio, vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis.

Būti nepakantiems alkoholio vartojimui bei rūkymui ir ieškoti alternatyvų, aktyvių laisvalaikio praleidimo būdų.

Propaguoti ligų profilaktikos priemones, sveiką gyvenseną: sveikatai palankią mitybą, fizinį aktyvumą, poilsį, grūdinimąsi, psichikos sveikatos gerinimą ir kitas sveikata stiprinančias veiklas.